

כריכות תכלת אם כולו תכלת או להחלפה בין לבן לתכלת

(דף לט עמוד א): רב ורבה בר בר חנה הווי יתבי, הוה קא חליף ואזיל ההוא גברא דמיכסי גלימא דכולה תכלתא, ורמי ליה תכלתא, וגדילא מיגדיל, אמר רב: יאי גלימא ולא יאי תכלתא, רבה בר בר חנה אמר: יאי גלימא ויאי תכלתא. במאי קא מיפלגי? רבה בר בר חנה סבר: כתיב (דברים כ"ב) גדיל וכתוב (במדבר ט"ו) פתיל, או גדיל או פתיל; ורב סבר: לעולם פתיל בעינן, וההיא גדילים למניינא הוא דאתא, גדיל - שנים, גדילים - ארבעה, עשה גדיל ופותליהו מתוכו.

הנה רש"י מפרש, שההוא גברא לא עשה כלל ענף אלא עשה כריכות לכל אורך הטלית, ועל זה מבאר הגמרא שרבב"ח ס"ל או גדיל או פתיל, דהיינו שצריך או גדיל בלי ענף או ענף בלי גדיל (או עכ"פ בלי הכל גדיל רק חלקית) ורב חולק ומצריך בין גדיל ובין ענף.

והמשכנות יעקב (ס' י"ג) מכח הרבה קושיות מפרש שבדאי עשה ענף, כמו שכתוב בגמרא (מב). לשון ציצית כמו שערות הרא"ש, אלא שבמקום הכריכות עשה קליעה שזה לשון גדיל, ועל זה פליגא אם גם זה נחשב לגדיל הכתוב בתורה או שצריך דוקא כריכות, שרבב"ח מפרש או גדיל דהיינו קליעה או פתיל דהיינו כריכות, ורב חולק על זה וס"ל שצריך דוקא כריכה.

ולפ"ז הוכיח המשכנ"י מכאן שכיון שלמדים כריכה מלשון פתיל תכלת, וא"כ צריך שהכריכה עיקרו בתכלת, וזה הפירוש פתליהו מתוכו, ומכאן זה ס"ל כהרמב"ם שכמעט כל הכריכות הם מתכלת.

הנה הפירוש של המשכנ"י (בסוגיה לט): בענין ההוא מעשה מגדל גדילן, שגם לרבב"ח היה ענף רק הוא לא כרך החוטין רק גדלה אותן, ורב ס"ל שצריך דוקא כריכה ולא גידול, הוא פירוש שמתישבות הרבה קושיות, ובעיקר מן הגמרא שכבר לשון ציצית משמע חוטין נפרדים וכן הוא בספרי, וא"כ אין עוד צורך בלשון פתיל לחיוב ענף, וא"כ מה סברת רבב"ח שהכשיר את הציצית, וכבר נתקשה בתוס' בזה (בד"ה או גדיל) ולא תירץ כלום, משא"כ לפי המשכנ"י מיושב זה.

אולם לכאורה גם פירוש המשכנ"י הוא קשה, שאיך לשון פתיל מורה על ענין של כריכה, הרי בלשון פתיל שנאמר גבי ציץ וגבי חיבור חושן ואפוד, שם אין הפירוש לשון כריכה סביב, אלא חיבור בין שני דברים, וא"כ איך הגמרא סותמת פתיל היינו כריכה, בו בזמן שעדיין אין לנו שום גילוי שלשון פתיל כאן הוא שונה ממה שנאמר בשאר חלקי תורה.

אולם אפשר ליישב זה, שכאן יש לנו הוכחה שזה לשון כריכה, שנאמר על ציצית הכנף פתיל תכלת, אנו אומרים שהוא כורך על שאר החוטין, כ"כ הנצי"ב בפירוש החומש על שלח לך.

פליגא בזה הראשונים, דעת התוס' (לט). והרא"ש ורב עמרם גאון (גאוניקא 2 עמוד 33) והסמ"ג (מצוה כ"ו) שמחליפים את הצבע אחר כל חוליא, (וכ"פ הגר"א בזהר פ' פנחס) ודעת רב נטרונאי גאון שהובא בראב"ד (פ"א הלי ז') שמחליפים את הצבע אחר כל כריכה.

ודעת הרמב"ם שעושים כמעט כל החוליות של תכלת ורק הכריכה הראשונה והאחרונה הוא של לבן וכך נראה דעת הערוך (ערך תכלת) והחינוך והמאירי (יבמות ה.).

מקודם נביא ראיות לדעת המחליפים כל פעם הצבע. (ואף שבדוחק אפשר לדחות אבל מ"מ זה בדוחק ונשאר מספיק הוכחות לדעת רע"ג).

א', הגמרא (לח): בדעת רמי בר חמי שבגד שכולו תכלת מתחיל בכריכות תכלת, משום שכל הטעם שמתחילים בלבן משום שנאמר הכנף מין כנף, וכאן שהבגד כולו תכלת, אז גם מין כנף הוא תכלת, ומשמע שרק מתחיל, אבל ממשיך אח"כ גם בלבן, ואילו כל דין כריכה לבן הוא רק מצד הכנף מין כנף, א"כ כאן שבגד כולו תכלת אין כלל ענין לעשות כריכה של לבן.

ב', לפי הגרסא (לט). המתחיל מתחיל בלבן שנאמר הכנף מין כנף, משמע שגם בלי חידוש של הכנף מין כנף יש ענין התחלה והיינו שיש גם ענין המשכה בצבע אחר, אף בלי שהתחיל בלבן וזה מראה שיש להחליף כל פעם הצבע אף לא רק בסמוך לכנף, אולם הרמב"ם היה לו גרסת הרי"ף מתחיל בלבן ולא כתוב אצלו שני פעמים מילת "מתחיל".

ג', ספק הגמרא (לח): אם צריך לקשור אחר כל חוליא, ולפי הצד שלא קושרים א"כ איך ניכר בין חוליא לחוליא, וצריך לדחוק בזה שיש היכר אחר, אבל לפי רע"ג מיושב היטב, שבה שמחליפים את הצבע אחר כל חוליא ניכר היטב חילוק החוליות.

ד', ראייה של הראב"ד, ע' רמב"ם (הלכות ציצית פרק א הלכה ז) ולוקח חוט אחד מן הלבן וכו' עד בארבע הכנפות. כתב הראב"ד ז"ל זה הסדר אין לו שרש ולא ענף ולמה יותר בתכלת מבלבן שהוא מין כנף וממנו מתחיל ובו מסיים ובכריכותיו הוא ממעט אין זה כי אם שגיון גדול.

כוונת הראב"ד, כיון שבגמרא אמרינן שמעלין בקודש ולא מורידין ובגלל זה צריך לעשות הלבן גם בסוף, ואילו היה עושה לבן רק בהתחלה ובסוף ולא באמצע ועיקר הכריכות הם מתכלת, לא נתקיים בזה מעלין בקודש, כי אדרבה העיקר בתכלת, ואין לך הורדה גדולה מזו כלפי הלבן, אלא מוכרח לעשות לכל הפחות כריכות מלבן כמו בתכלת, וכן לגמור בלבן, והראב"ד מחשיב את דעת הנגדי כ"שגיון גדול". וא"כ ניתן בפשטות לומר שזה אחד מראיות רע"ג.

כעת נביא ראיה לדעת הרמב"ם. בביאור הסוגיא דההוא גברא שלבש בגד שכולו תכלת, תלמוד בבלי מסכת מנחות

כריכות תכלת אם כולו תכלת או להחלפה בין לבן לתכלת

שעצם לכרוך כן מעכב. (בפרט זה הארכנו לקמן בד"ה "בביאור הסוגיה" ביותר אריכות).

והרי גם להרמב"ם דודאי ס"ל שהכריכה למדים מלשון פתיל, אז כשאין לו תכלת עושה כריכה מלבן, ולכאורה קשה, אם אין לו תכלת מאיפה מגיע חיוב כריכה הרי חיוב כריכה נאמר רק בתכלת, אלא מאי, שמלשון פתיל למדים שצריך לכרוך וגם שצריך לכרוך בתכלת, ואם אין לו תכלת אז נשאר עכ"פ הלימוד שצריך לכרוך וזה כן מעכב, וממילא ניתן לומר עכ"פ לדעת שאר הראשונים שס"ל שחוליא ראשונה כולה לבן, שאם יש לו תכלת ועושה הכריכה רק מלבן, אז יוצא בזה גם מצוות תכלת וגם לרבי שס"ל שלבן ותכלת מעכבים זה את זה, מהני, רק שחסר לו מצוה של לכרוך בתכלת, וזה כמו שהקדים תכלת ללבן שחסר לו בהקדמה ומ"מ יוצא בשניהם.

אולם להרמב"ם עצמו אין ראייה להכשיר בזה ולומר שאם כרך רק בלבן שקיים גם מצוות תכלת, שהרי ס"ל שחוליא ראשונה היא כריכה אחת של לבן ושני כריכות של תכלת וא"כ כשהגמרא אומרת שאפילו כרך רק חוליא אחת כשרה, זה מדובר שיש גם תכלת, וא"כ אין לנו ראייה להכשיר שיוצא מצוות תכלת בכרך רק בלבן, אבל לרע"ג מוכרח שיוצא בכריכה בלבן לבד גם מצוות תכלת.

בקיצור, מהלך פירוש הסוגיה במעשה של רבב"ח, ע"פ המשכנ"י, ניתן לפרש גם אם סוברים כדעת רע"ג שכריכות תכלת ולבן מחליפים אחרי כל חוליא הצבע. וחוליא ראשונה כולה לבן, ובזה מרוחים גם סוגיה זו את"ל שהמשכנ"י צודק, וגם הסוגיות שמשמע שכל החוליא הראשונה של לבן, שכך הוא פשוט הדברים שהוזכר שם מספר חוליות משבע ועד י"ג וכן איתא שם מתחיל בלבן והיינו בחוליות, דכריכות מאן דכר שמיא, (וזה דלא כהרמב"ם שס"ל שרק כריכה הראשונה של לבן וכן דלא הראב"ד בשם רב נטרונאי גאון שרק כריכה הראשונה הוא לבן ואח"כ מחליפים אחר כל כריכה).

ביאור הסוגיה דההוא גברא לפי רע"ג

ודעימיה אם נפרש כפירוש המשכנ"י יעקב

כעת אני בא לבאר את הסוגיה אליבא דרע"ג את"ל שמפרש הגמרא כמו המשכנ"י, (יש בו קצת כפל על מה שנאמר בתחילה).

תלמוד בבלי מסכת מנחות (דף לט עמוד ב) **רב ורבה בר חנה הוו יתבי, הוה קא חליף ואזיל ההוא גברא דמיכסי גלימא דכולה תכלתא, ורמי ליה תכלתא, וגדילא מיגדיל, אמר רב: יאי גלימא ולא יאי תכלתא, רבה בר בר חנה אמר: יאי גלימא ויאי תכלתא. במאי קא מיפלגי? רבה בר בר חנה סבר: כתיב (דברים כ"ב) גדיל וכתוב (במדבר ט"ו) פתיל, או גדיל או פתיל; ורב סבר: לעולם**

וכן ניתן לפרש לשון על ציצית היינו שנותנים את התכלת אחרי הלבן וכמו דאמרין בגמרא (דף לט עמוד א) **תנא: כשהוא מתחיל - מתחיל בלבן, הכנף - מין כנף; וכשהוא מסיים - מסיים בלבן, מעלין בקודש ולא מורידין.** וכתב רש"י **מין כנף - תחילה ואח"כ פתיל תכלת.**

וזה כבר ג"כ מחייב שכורכים, שאם לא כורכים אז לא שייך לתת תכלת אחרי לבן, וממילא נשמע גם שיש כריכה, כי אילו היה זה בדרך של קליעה לא שייך קדימת לבן לתכלת כי הכל בבת אחת, ומה שהוזכר בגמרא לשון פתיל משום שע"י ההוכחה שהלבן לפני התכלת נשמע שיש כאן כריכה ועי"ז מבינים שלשון פתיל מתפרש ג"כ על ענין כריכה מלשון פתלתול, וא"כ לשון פתיל שהוא לשון פתלתול משמשין לשני אנפין, אחד ששזורים אותו כמבואר בספרי, שנית שכורכים סביב החוטין.

ובזה ניתן לומר שגם להפירוש של המשכנ"י, שמפרש במעשה דההוא גברא, ששיטת רב שצריך דוקא פתיל היינו כריכה, לא מחייב שכל הכריכות הם מתכלת, אלא העיקר שאחרי כריכה של לבן עושים כריכה של תכלת, וממילא ניתן פירוש זה לומר גם לשיטת רע"ג ודעימיה, שמחליפים הצבע אחר כל חוליא, מכיון שלימוד של כריכה הוא לא רק ממילת פתיל לבד אלא מן הצירוף של על ציצית הכנף, וזה כולל גם כריכת לבן.

וכעת ניתן להוסיף שבדיעבד מספיק רק בכריכה של לבן, היינו שגם להראשונים והגאונים כמו רב עמרם גאון, שס"ל שכורך חוליא לבן וחוליא תכלת, וכן הלאה בהתחלפות, ניתן לפרש שהכריכה לא רק בתכלת, אלא גם בלבן, ומה שנאמר פתיל בענין תכלת שהיינו הכריכה, לומר שהתורה מפרש לשון פתיל ללמוד שצריך כריכה, והם מפרשים כמו הגמרא (סוף לט.) שלשון **על** ציצית הכנף היינו שהתכלת מאוחר מן הלבן, וממילא מבואר שגם הלבן כורכים, (ולא מלשון **על** היינו סביב הלבן).

ולפי דבריהם אפשר להוסיף לומר שבדיעבד אפשר לעשות זה רק ע"י הלבן, רק שלכתחילה צריך לעשות גם ע"י תכלת, ודבר זה אפשר להוכיח מן הראשונים כמו רע"ג שס"ל שחוליא הראשונה היא כולה לבן, ומ"מ הרי כתוב בגמרא שאם עשה רק חוליא אחת כשרה, והיינו אף שעשה רק הלבן שהיא הראשונה כשרה והיינו שיוצא גם מצוות תכלת, ולמידים שמקודם כריכה של לבן מלשון על ציצית הכנף וציצית הכנף היינו מין כנף, דמשמע שלבן קודם, שגם בלבן צריך לכרוך, ובדיעבד אם כרך רק חוליא אחת כשרה והיינו גם אם עשה זה רק בלבן או רק בתכלת, דלענין לעיכובא סגי שיהא נכרך באיזה צורה שיהא. שכמו שהסדר אינו מעכב כדאמרין ריש פירקין לפירוש השיטה שדין הקדמה היינו לענין סדר הכריכות (ולא כרש"י דמפרש לענין סדר תחיבת החוטין לחור), וע"ש בתוס' (ד"ה ואם) שזה אפילו אם נאמר שבתורה כתוב סדר מ"מ אינו מעכב, אז גם עצם הכריכה שיהא בתכלת לא מעכב. ויוצא בדיעבד גם מצוות תכלת, אף

כריכות תכלת אם כולו תכלת או להחלפה בין לבן לתכלת

וזה נאמר בתכלת אבל לא מחויב לעשות דוקא בתכלת שהרי בכלל אינו מחויב לכרוך כי הרי יש לו את האפשרות לעשות הגדיל ע"י קליעה בלי שום כריכה, ואז בודאי שאין שום עדיפות בתכלת, וכל זה בדעת רבב"ח.

ועל זה חולק רב וס"ל שהגדיל צריך דוקא ע"י כריכה ולא ע"י קליעה, אולם אינו חולק על רבב"ח שאפשר לעשות הכריכה גם ע"י לבן, שהרי לא על נקודה זו חולק רב על רבב"ח אלא חולק רק על הנקודה של אפשרות ע"י קליעה, שבוזה מסיר רב אפשרות הוזה, וס"ל שצריך דוקא כריכה, אולם עכ"פ מה שנאמרה בתורה הכריכה בתכלת, זה לא מחייב שצריך דוקא בתכלת, שהרי לרבב"ח בודאי אם עושה כריכה לא מחויב לעשות דוקא בתכלת, כי זה שני דברים נפרדים, שדין אחד שצריך תכלת ודין שני שצריך כריכה אבל הכריכה אין יחוד דוקא בתכלת, וזה מה שאמר רבב"ח או גדיל או פתיל ורב השיב לעולם פתיל בעינן. ולא הוסיף יותר שצריך שיהא דוקא בתכלת כי זה לא אמר.

ומ"מ לכתחילה צריך לכרוך בין בתכלת ובין בלבן, וזה למדים לשון על ציצית הכנף שיש להקדים כריכות של לבן ואח"כ כריכות של תכלת.

וממילא אל תתמה איך יתכן שהתורה מדברת לכרוך בתכלת ואנו אומרים שנקודה זו לאו דוקא, כי הרי לרבב"ח הכל עוד יותר לאו דוקא, שהרי לפי דבריו אף שמסכים שלשון פתיל היינו כריכה, מ"מ אינו מחויב לעשות כך אלא יש לו את האפשרות לעשות בצורה אחרת ע"י קליעה, וממילא גם לרב אף שבקודה שצריך לכרוך ולא לקלוע הוא בדוקא, אבל על הנקודה לעשות בתכלת מודה שזה לאו דוקא.

ושיטה זו יותר נוח משיטת הרמב"ם, שהרי לפי הרמב"ם יוצא שיש כאן מחלוקת בין רבב"ח לרב שהוא מחלוקת מרחיק לכת, שהרי לרבב"ח מטרה של תכלת ולבן שויין ושניהם בין לחוטין ובין לכריכה ואין כאן שני מהותי מצוה, ואילו לרב יש כאן מהפכה בכל מצוות ציצית, שענין לבן הוא בגלל עיקר ענין חוטין ומצוות תכלת הוא ענין של כריכה וכמו שהאריך הרמב"ם (בתחילת הלי ציצית), וא"כ המחלוקת הוזה בין רבב"ח לרב הוא מעל ומעבר למה שהזכיר הגמרא, ואיך מכניסים במילים ספורות של הגמרא מחלוקת מרחיק לכת כזו בכל מהות מצוות ציצית, אולם לפי רע"ג המחלוקת בין רב לרבב"ח הוא מצומצם רק במה שנכתב בגמרא ולא מעבר לכך, דהיינו רק אם ניתן לעשות קליעה או לא ניתן לעשות, והחילוק הוזה הרי הוזכר בגמרא לפירוש הוזה, אבל אין מחלוקת נוספת במהות מצוות לבן ותכלת.

ומה שאמר ופותריהו מתוכו, היינו, שהפתיל שכורכים בו הוא מאחד מחוטי הגדיל, היינו שעולה למספר חוטין. (ומה שהוזכר כאן זה בדברי רב ולא בדבר רבב"ח, משום שהרי לרבב"ח צריך לעיין מאיפה לומד מספר חוטין, וצ"ל שלומד כמו הספרי שגדיל הוא שלש וכמו שס"ל לב"ה ולא דרש גדילים, (ע' לקמן מא: תוס' ד"ה בש"א),

פתיל בעינן, וההיא גדילים למניינא הוא דאתא, גדיל - שנים, גדילים - ארבעה, עשה גדיל ופותריהו מתוכו.

הנה לפי רש"י המעשה היה שההוא גברא כך כל הציצית ולא הניח ענף, ועל זה מקשין תוס' קושיה הרי חיוב ענף מבואר בגמרא (מב.) מן המילה ציצית וכן בספרי, וא"כ איך יתכן שלא עשה ענף, ולא תירץ. ע' תוספות מסכת מנחות (דף לט עמוד ב) **מיהו קשה דפתיל מציצית נפקא דדרשינן לקמן (דף מב.) אין ציצית אלא ענף ויש לומר דאיצטריך ציצית לאשמועינן דלאחר עשייתן צריך לפרוד כדאיתא לקמן ובספרי דריש ועשו להם ציצית שומע אני יעשה כולה גדילים ת"ל ציצית הא כיצד כדי שתהא גדיל יוצאת מן הכנף וציצית מן הגדיל והא ברייתא קשיא לרבה בר בר חנה וקשה נמי לרב דדריש ליה הכא מפתיל והתם דריש ליה מציצית. וכן בתוס' (ד"ה ההוא) דחקו הרבה.**

ועל כן מפרש המשכנ"י (ס' י"ג) שההוא גברא בודאי הניח ענף, אלא מה החידוש שלו היה שחלק הגדיל שעשה לא היה עושה דרך כריכה אלא דרך גידול דהיינו קליעה, ובוזה רבב"ח הכשיר ורב פסל, ומבאר הגמרא שדעת רבב"ח הוא, שיש לנו שני פסוקים על אפשרות לעשות הגדיל, אחד קליעה, שני, פתיל וזה דרך כריכה, והתורה נותנת האפשרות לעשות או כאפשרות הראשון או כאפשרות השני, ורב חולק וס"ל שיש רק אפשרות אחת והיינו דרך כריכה שלמידים מלשון פתיל, ומה שנאמר גדילים זה זה לא בשביל צורת קליעה אלא בשביל מספר החוטין, שאף שהמספר לקוח מלשון גדיל היינו קליעה מ"מ אין עושים בפועל קליעה אלא צריך מספר חוטין שיש אפשרות לעשות קליעה אבל למעשה כדי לעשות הגדיל צריך לעשות דוקא כריכה.

הנה המשכנ"י מוכיח מכאן זה מסקנא שניה, שכיון שלדעת רב, נלמד הכריכה מלשון פתיל, והרי זה נאמר בתכלת, ממילא יוצא שעיקר הכריכה צריך דוקא מתכלת, וזה מקור של שיטת הרמב"ם שס"ל שמטרת תכלת בעיקרו לשם כריכה.

הנה היה כאן מקום לומר, שעצם הפירוש על המעשה והויכוח בין רבב"ח לרב נקבל כמו המשכנ"י, אולם המסקנה השניה שעיקר הכריכה מתכלת, לא מחוייבים לקבל, מכיון שיש כמה ראיות שמחליפים הצבע אחרי כל חוליא או כריכה כמו שהובא לעיל.

והטעם בזה למה את החידוש השני שעיקר הכריכות מתכלת לא מוכרח, שהרי בדעת רבב"ח שס"ל או גדיל או פתיל דהיינו שיש שני אפשרויות לעשות הגדיל, או ע"י קליעה או ע"י כריכה, וא"כ אם עושה הגדיל ע"י קליעה, א"כ אין שום עדיפות בתכלת על לבן, אלא הכל ביחד, וממילא פשוט שגם אם עושה הגדיל ע"י כריכה, אין שום עדיפות אם עושה ע"י לבן או ע"י תכלת, שאף שכעת משתמש בלשון הפסוק של פתיל שנאמר בתכלת, אבל התורה לא קובעת שצריך הכריכה דוקא ע"י תכלת, אלא בפרשת ציצית נאמרה אפשרות כזה של גדיל ע"י כריכה

כריכות תכלת אם כולו תכלת או להחלפה בין לבן לתכלת

הנה הרמב"ם ס"ל שלהלכה קיי"ל שא"צ שזירה, ורק אם רוצה יכול לעשות, ועל הספרי טוען הרמב"ם בתשובה לחכמי לונלי שהובא בב"י, שהספרי דעת רבי שמעון ואין הלכה כמותו.

וכתב המשכנות יעקב שהמקור של הרמב"ם הוא שבגלל שהגמרא (דף לט) לומדת ענין של כריכה מלשון פתיל, ממילא חולק כאן הגמרא על הדרש של הספרי.

אולם נראה שזה מצד עצמו לא מחייב לדחות דברי הספרי, וע' בהמספיק לעובדי השם לרבנו אברהם בן הרמב"ם שדעתו בענין חיוב כריכות כהרמב"ם, שכורכים כל החוליות בתכלת (ע' עמוד 273) ובכל זאת כתב שצריך שזירה.

וז"ל לוקחים את אותה הטווייה שנטויתה לשם ציצת ופותלים אותה פעמיים עד שתהא חוט ארוך פתול היטב משני חוטים, באופן שיהיה בבחינת חוט אחד עבה, כפי שנאמר על חוט התכלת "פתיל תכלת". וא"כ מבואר מכאן שאפשר לדרוש שני הדרשות.

וניתן לבאר, שהמשמעות הפשוטה של פתיל הוא עם שזירה, ומ"מ לענין תכלת למדים שזה גם כריכה, משום שנאמר לשון על ציצית, והיינו או על סביב, או לשון על היינו מאוחר, וממילא נשמע שזה לשון כריכה שבלי זה לא שייך מוקדם ומאוחר.

וראיתי בענין שזירה בדברות משה (מהגאון ר' משה פינשטיין זצ"ל, על שבת ס' נ"א ענף ד') שכתב על הרמב"ם, שכל מה שאמר הרמב"ם שלא ידע מקור לשזירה הוא בגלל שהיה לו הגרסא בספרי שלמדים שזירה ממשכן, ואז מתקשה הרמב"ם שא"כ צריך ששה חוטים לשזירה ולא שמענו זה מעולם, שהרי ה[שטות] אף אם נאמר שצריך שזירה היינו שני חוטים יחד, אבל לפי הגרסא שמובא בהגה' מ"י שלמדים שזירה מלשון פתיל, ואז צריך רק שני חוטים ובהו יש מקור מן הגמרא עירובין, ואז לא היה אומר הרמב"ם שאין שום מקור ועל כן צריך לפסוק במוחלט שצריך שזירה.

אם צריך שזירה בחוט תכלת של הציץ ושל חיבור חושן ואפוד

לפי הספרי שדורש לשון פתיל היינו שזירה, א"כ פשוט שגם בחוט תכלת שנאמר בציץ צריך שזירה, וכן בחיבור החושן והאפוד, אולם לפי הרמב"ם שס"ל שבציצית א"צ שזירה א"כ גם בחוט תכלת של הציץ ושל חיבור חושן ואפוד א"צ שזירה.

וכ"כ הדברות משה שם, והוא פסק במוחלט שצריך שזירה כנ"ל בין בציצית ובין בציץ וחיבור חושן ואפוד.

נכתב בעה"ת כ"א אדר תשע"ב

וס"ל להספרי בדעת ב"ש שגדיל הוא שלש והתכלת הוא חוט נוסף, וא"כ חוט התכלת לא נחשב "מתוכו", שהרי הוא לא במספר של גדיל שהוא שלש אלא חוט רביעי, אבל לרב שגדיל שנים גדילים ארבע, וא"כ כשפותלים באחד מן החוטים הוא "בתוכו" היינו הוא ממספר ארבע (חוטי).

האם כריכה של כמעט כל החוליות בתכלת מחייב לעשות רק חצי חוט תכלת

וצריך כאן להוסיף, ששני חידושים של הרמב"ם, אחד שעושים כמעט כל הכריכות של תכלת, שנית, שעושים רק חצי חוט של תכלת, הדין הראשון אינו מחייב את השני, דהיינו אף אם נסבור שכמעט כל הכריכות של תכלת ועיקר מטרת התכלת הוא לכריכה מ"מ ניתן לומר שעושים חוט שלם של תכלת, והרי דעת הערוך (ערך תכלת) שעושים חוט שלם של תכלת ומ"מ משמעות דבריו שעושים כמעט כל הכריכות של תכלת, וכן מפורש במאירי (יבמות ה:) בחלק עשית הציצית, והיינו אף שהרמב"ם לומד הדין השני מן הראשון מ"מ שאר הראשונים אינם לומדים זה מזה, כי לומר חצי חוט הוא מילתא דתמיה, משא"כ לומר שכמעט כל הכריכות של תכלת יש לו יחסית יותר מקום בגמרא אף שיש גם מקורות להחולקים.

ואין לטעון שהרי נאמר פתיל תכלת וא"כ יש לעשות רק החלק שכורך ולא צד השני, אולם הרי גם להרמב"ם זה לא מדוקדק, שהרי הוא מודה שגם חצי חוט הזה יש בו ענף שאינו כורך וא"כ כבר אפשר לומר שצד השני של החוט הוא ג"כ תכלת אף שאינו כורך.

בענין חיוב שזירה בחוטי תכלת

דעת רוב ראשונים שיש חיוב שזירה וזה ע"פ הספרי (במדבר פרשת שלח פיסקא קטו): **ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת [למה נאמר לפי שהוא אומר ועשו להם ציצית שומע אני יעשה צמר כמות שהוא ת"ל ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת] טווי ושזור אין לי אלא תכלת טווי ושזור לבן מנין הרי אתה דן הואיל ואמרה תורה תן תכלת ותן לבן מה תכלת טווי ושזור אף לבן טווי ושזור:**

(גרסת הראב"ד בספרי שלמדים ממשכן, ומה שהובא כאן הוא לפי ההג' מ"י וכן הגר"א בש"ע וכן הוא בכל ספרי הספרי שלנו).

ועוד מביאם ראייה מן הגמרא (בעירובין צו:) שמוקמינן לענין תכלת דאיירי בשזורין, אולם לכאורה אין ראייה ברורה משם דאפשר לומר שכך עשו אבל לא מצד החיוב.